వెలుగును మింగిన చీకటి

వెలుగును మింగటానికి సిద్ధంగా చీకటి పొంచి కూర్చుంది. పొద్దెరగని కొత్త బిచ్చగాడిలా, ఇంకా చీకటి పడక ముందే చంద్రుడు ఆకాశపు అంచు నుంచి తొంగిచూస్తున్నాడు.

నాలుగు మైళ్ళ దూరాన ఉన్న బస్తీ నుంచి చెట్టాపట్టా లేసుకొచ్చిన కంకర్రాతి రోడ్డూ, పంటకాలవా అక్కడ విడాకు లుచ్చుకున్నాయి. గుండె రాయి చేసుకున్న రోడ్డు, తూర్పుకి మళ్లి ఊళ్ళో కెళ్ళి పోతూంది. పంటకాలవపాపం, నిండుచూలాలు! ఆశలన్నీ నీరైపోగా, బరువుగా నిండుగా, నిదానంగా ముందుకి సాగిపోతూంది.

రోడ్డుకీ, కాలవకీ విడాకులిప్పించిన న్యాయమూర్తిలా, వంతెన దిమ్మ మీద ఒక్కడే కూర్చుని ఉన్నాడు రాఘవరావు.

నిండుగా ఉన్న పంటకాలవ మీద నుంచి పచ్చగా ఉన్న పంట పొలాల మీద నుంచి, దృష్టి మరల్చి,ఊరి వేపు చూశాడు రాఘవరావు.

ఊరికి ఆ ఉదయమే నిప్పంటుకుంది. ఇంకా ఆరలేదు. ఇంక ఆరేట్టు లేదు. ప్రతివాడూ ఆజ్యం పోసేవాడే గాని, ఆర్పేవాడెవడూ కనపడ్డం లేదు. అంటుకున్న నిప్పు అంత త్వరగా ఆరడ మసలెవరికీ ఇష్టం లేదు. నిప్పు రగులుతూంది. రవ్వలు చిమ్ముతూంది. ఇహనో ఇప్పుడో భగ్గుమనేట్టుగా ఉంది. ఊరు ఊరంతటినీ బూడిద చేసేట్టుగా ఉంది.

ఆ ఊళ్ళో ఆరు వందల గడప ఉంది. ఆరు వందల గడపకీ మూడు వేల జనాభా ఉంది. మూడు వేల జనాభాకీ రెండు పార్టీలున్నాయి. రెండు పార్టీలకీ చాలా కాలంగా

వైరాలున్నాయి. వైషమ్యాలున్నాయి. ఆ వైరాలూ, వైషమ్యాలూ అంతరించకుండా కాపాడ్డానికి రెండు పార్టీలకీ నాయకులున్నారు. ఒక పార్టీకి మున్సబు రామచంద్రయ్య నాయకుడు. మరో పార్టీకి ప్రెసిడెంట్ రంగారావు నాయకుడు.

ఆ ఊళ్లో పిల్లలు అల్లరి చెయ్యడానికి ప్రైమరీ స్కూలు ఉంది. పెద్దలు పేకాడుకోవటానికి లైబ్రరీ ఉంది. బూతు పంచాంగాలు విప్పడానికి రామాలయ ముంది. జాతర్లు జరపడానికి గంగానమ్మ గుడి ఉంది. తాగడానికి కల్లు పాకా, సారాకొట్టూ వేర్వేరుగా ఉన్నాయి.

ఆ ఊళ్లో మనుషులు ముందు నుంచి మనుషుల్లాగూ, వెనకనుండి దయ్యాల్లాగూ ఉంటారు. నోటితో నవ్వి, నొసటితో వెక్కిరిస్తూంటారు. మినుములు తింటూ, అడిగితే-అనుములంటారు. ఒక కంటిలో ప్రేమా, ఒక కంటిలో నిప్పులూ కురిపిస్తారు. పక్క వాడు పచ్చగా ఉంటే కళ్లలో నిప్పులు పోసుకుంటారు. పక్కవాడింటికి నిప్పంటుకుంటే పండగ చేసుకుంటారు. ఎన్నాళ్లకీ పండగ రాకపోతే తామే నిప్పంటిస్తారు.

తలలు పగలగొట్టుకోవడానికీ, పీకలు తెగ్గోసుకోవడానికీ, మనిషి నెత్తుర్లో మజాగా స్నానం చెయ్యడానికీ చాలా కాలంగా మొహం వాచిపోయి, ఆ సుముహూర్తం కోసం కళ్లు కాయలు కాచేలా ఎదురు చూస్తున్న ఆ ఊళ్లో వాళ్ళకి ఆవేళ మంచి అవకాశం దొరికింది.

ఆవేళ ఉదయం-చెరువులో నీళ్లు తాగడానికి వెళుతున్న ప్రెసిడెంట్‌గారి గేదెలు, పొరపాటున మున్సబుగారి దొడ్లోకి వెళ్లి అక్కడి పాదులన్నీ తొక్కేసి, తినేశాయి. అంతా అయ్యాక వచ్చిన ప్రెసిడెంట్‌గారి పాలేరు, పొరపాటై పోయిందన్నాడు. కాని, మున్సబు గారు వినలేదు. ప్రెసిడెంట్‌గారి పాలేరుని దొడ్డంతా తిప్పి తిప్పి కొట్టాడు. మున్సబుగారి పాలేళ్లు ప్రెసిడెంట్‌గారి గేదెల్ని దొడ్లో కట్టేసి బాదారు.

ప్రెసిడెంట్ రంగారావు ఈ అవమానాన్ని సహించలేకపోయాడు. దెబ్బకి దెబ్బ తీయాలన్నాడు. అతని పార్టీ వాళ్లంతా సై అంటే సై అన్నారు.

ప్రెసిడెంట్‌గారి పాలేరునీ, గేదెల్నీ తన్ని తగిలేశాక మన్సబు రామచంద్రయయ్య తన పార్టీ వాళ్లకి కబురు చేశారు. తను చేసింది చెప్పాడు. ప్రెసిడెంట్ పాలేరునీ, గేదెల్నీ కొడితే ఏం లాభం, ప్రెసిడెంట్‌నే కొట్టాలన్నారు, పార్టీ వాళ్ళు.

పంచాయతీ ఆఫీసు దగ్గర ప్రెసిడెంట్‌గారి బలగం చేరింది. చెరువు కానలి పక్క మున్సబుగారి వొళ్లో మున్సబుగారి బలగం చేరింది. బలగాలతోపాటు బాణాకర్రలు చేరాయి బరిసెలు చేరాయి. ఇంక బరి గియ్యడమే తరువాయి.

'ఇయ్యాల పెసిడెంట్‌గారి పార్టీకీ, మున్సబుగారి పార్టీకీ రైటింగంట' అన్న వార్త అర

క్షణంలో ఊరంతా కారుచిచ్చులా పాకింది. 'ఇయ్యాల పది పీనుగులకి తక్కువెల్లవు' అన్నారు తల పండినవాళ్లు కొందరు. ఎడంగా నించుని చూడొచ్చు లెమ్మని సంతోషించారు కొందరు.

ఏ పార్టీలోవాళ్లా పార్టీలో చేరారు. ఏ పార్టీ లేనివాళ్లు ఇళ్లలో చేరారు. ఆడవాళ్లూ, పిల్లలూ అరచేతుల్లో ప్రాణాలు పెట్టుక్కూచున్నారు.

గంగానమ్మగుడి పంచాయతీ ఆఫీసుకీ, మున్సబుగారి ఇంటికీ మధ్యలో ఉంది. కొట్లాట జరిగితే అక్కడే జరగాలి. లోగడ జరిగిన కొట్లాట లక్కడే జరిగాయి. అందుకే కొట్లాట చూడాలన్న కుతూహలమున్న వాళ్లంతా గంగానమ్మ గుడి చుట్టుపక్కలున్న ఇళ్లలో చేరారు.

కాని, గంగానమ్మ గుడి దగ్గర చేరి బరి గీసి నిలబడటానికి ఆ పార్టీ వాళ్లకీ, ఈ పార్టీవాళ్లకీ కూడా ధైర్యం చాల్లేదు. ముందు వాళ్లని రానిమ్మని వీళ్లూ, వీళ్లని రానిమ్మని వాళ్లూ కాచుక్కూర్చున్నారు. ఎందురూ బొదురూ కలబడితే ఏమవుతుందో, ఎంతమంది చస్తారో ఎదటివాళ్లకీ, వీళ్లకీకూడా భయంగా ఉంది. కుర్ర కారు కొందరు ముందు కురుకుతామని ఊగుతున్నా, పెద్దవాళ్లు వెనక్కి లాగుతున్నారు.

ఈ రకంగా గంట గడిచింది. రెండు గంటలు గడిచాయి. మధ్యాహ్నం పన్నెండయ్యేసరికి పొరుగూరు వెళ్లిన మున్సబు బావమరిది పొలాల కడ్డం పడి ఊళ్లో కొస్తున్నాడన్న వార్త ప్రెసిడెంట్ పార్టీకి చేరింది. పెద్ద తలకాయలు గబగబా ఆలోచించాయి.

దిట్టమైనవాళ్లు పది మంది సందుల్లోకీ, గొందుల్లోకీ మాయమై ప్రైమరీ స్కూలు వెనక వెలిశారు. కర్రతుమ్మ కంచెల వెనక నక్కారు. అపాయం కానక ఆదమరిచి వస్తున్న మున్సబు బావమరిది, చేనుగట్టు దాటి రాగానే ఒక్కుమ్మడిగా మీదబడి చావబాదారు.

మొదటి విజయం లభించినందుకు ప్రెసిడెంట్ మీసం మెలేశాడు. మున్సబు పళ్లు పటపట నూరాడు.

ప్రెసిడెంట్ పార్టీ ముఖ్యుల్లో ఒక డైన తిరపతయ్య, చేనుకి నీళ్లెట్టడానికని చీకటితో లేచి వెళ్లిన సంగతి మున్సబు పార్టీలో ఎవరికో చటుక్కున గుర్తు కొచ్చింది. వెంటనే ఇరవై మంది లేచారు. కాలవగట్టున పరుగెత్తారు. తిరపతయ్య దారిలోనే దొరికాడు. 'చచ్చాను బాబో' అన్న తిరపతయ్య ఆర్తనాదాలు కాలవ గట్టునున్న ఇళ్లవాళ్లకి వినిపించాయి కాని, బయటికి రావటానికి ఎవరికీ ధైర్యం చాల్లేదు.

అక్కడితో నిప్పు బాగా రగులుకుంది. పగల పొగలూ, సెగలూ పెరిగాయి పట్టుదలలు పరాకాష్ట నందుకున్నాయి.

మున్సబు పార్టీలో పేరుకి మాత్రమున్న పెంటయ్యని బస్తీ నుంచి వస్తూండగ దారిలో

కాసి కొట్టారు ప్రెసిడెంట్ అనుచరులు.

ప్రెసిడెంట్‌తో దూరపు చుట్టరికమే గాని, పార్టీతో ఏ సంబంధమూ లేని అవిటివాడొకణ్ణి సారాకొట్టు దగ్గర పట్టుకు పొడిచారు మున్సబు మనిషాళ్లు.

సాయంత్రమైంది. తెల్లవారేలోగా మున్సబుని పొడవకపోతే నా మీసం గొరిగించుకుంటానని ప్రతిజ్ఞ చేశాడు ప్రెసిడెంట్; తెల్లవారేలోగా ప్రెసిడెంటైనా చావాలి, నేనైనా చావాలి అని పట్టుపట్టాడు మున్సబు.

ఊళ్లో పరిస్థితి ఇలా ఉండగా, ఊరికి ఎడంగా, బస్తీ నుంచి వచ్చే కంకర్రాతి రోడ్డు ఊళ్ళోకి మలుపు తిరిగే చోట, వెలుగును మింగటానికి సిద్ధంగా చీకటి పొంచి కూర్చున్న వేళ, వంతెన దిమ్మమీద ఒక్కడే కూర్చుని ఉన్నాడు రాఘవరావు. రాఘవరావు ఆ ఊళ్ళో పుట్టవలసినవాడు కాడు. కాని, పుట్టాడు. ప్రెసిడెంట్ రంగారావుకి కొడుకై అసలు పుట్టవలసినవాడు కాదు. కాని, పుట్టాడు. నా కడుపున చెడబుట్టావని ఎప్పుడూ కొడుకుని తిడతాడు ప్రెసిడెంట్. పొద్దున్నకూడా తిట్టాడు. కర్రపుచ్చుకుని తనతోపాటు రమ్మన్నాడు. రానన్నాడు రాఘవరావు. 'రాకపోతే గాజులు తొడిగించుకుని ఇంట్లో కూర్చో' అని తిట్టి, రణరంగానికి వెళ్లిపోయాడు రంగారావు.

ఇంట్లో కూర్చున్న రాఘవరావుకి, ఊళ్లో జరుగుతున్న ఘోరాల గురించి ఎప్పటికప్పుడు వార్త లందిస్తూనే ఉన్నారు పాలేళ్లు. విని విని రాఘవరావుకి పిచ్చెక్కిపోయింది. ప్రెసిడెంట్ భార్య వీరపత్ని. వీరమాత అని కూడా అనిపించుకోవాలని ఆమె కోరిక. కొడుకుని కర్రపుచ్చుకుబయటి కెళ్ళమని పోరడం మొదలెట్టింది. ఆ పోరు వినలేక రాఘవరావు బయటికొచ్చాడు. కర్ర పుచ్చుకుని కాదు, ఉత్త చేతులతో వచ్చాడు. ఊరి మొగదలనున్న ఇంట్లోంచి ఊరి బయటికొచ్చాడు. వంతెన మీదికొచ్చి కూర్చున్నాడు.

ఏం చెయ్యాలో అతని కేమీ తోచడం లేదు. పదేళ్ల వయసు నుంచీ పట్నంలో మేనమామగారి ఇంట్లో పెరిగాడు. కాలేజీ చదువు ముగించుకుని ఏడాది క్రితమే స్వంత ఊరికి వచ్చాడు. పల్లెటూళ్ల గురించి, అక్కడి జీవితాన్ని గురించి, అక్కడి మనుషుల గురించీ తాను విన్నవీ, చదువుకున్నవీ, ఊహించుకున్నవీ- అన్నీ ఈ ఏడాది నుంచీ దూది పింజలై గాలి కెగిరిపోతున్నాయి. పేకమేడలై కూలిపోతున్నాయి. ఉట్టికలలై కరిగిపోతున్నాయి.

బస్తీనుంచి సైకిల్‌మీద వస్తున్న ప్రైమరీ స్కూల్ టీచర్ రామశాస్త్రి, వంతెన దగ్గరి కొచ్చి ఆగాడు. రాఘవ రావుని చూసి సైకిల్ స్టాండ్ వేసి తనూ వచ్చి పక్కన కూర్చున్నాడు. ఈ ఏడాది నుంచీ రాఘవరావుకీ, రామశాస్త్రికీ స్నేహం కలిసింది.

"ఎక్కణ్ణించి?" అని అడిగాడు రాఘవరావు.

"ఈవేళ సెలవు గదా అని తెల్లార కట్ట బయలుదేరి మా ఊరెళ్లొస్తున్నానండి, అవును, ఏమిటి ఊళ్లో ఏదో గొడవగా ఉందట-బస్తీలో లో ఒకణ్ణి గా[illegible]డు కనపడి చెప్పాడు?" అన్నాడు శాస్త్రి.

పొద్దుటినుంచి జరిగిందంతా చెప్పాడు రాఘవరావు. చెప్పి, "నువ్విప్పుడు ఊళ్లో కెళ్ళటం ప్రమాదం. అందులో నువ్వు ఆ చివరికంటా వెళ్లాలి. ఏమో, నిన్ను కూడా కొట్టినా కొట్టచ్చు. వాడూ వీడూ అని ఏం లేదు... ఎవరి కెవరు దొరికినా సరే పట్టుకు బాదటమే. అలా ఉంది పరిస్థితి . ఈ రాత్రికి మా ఇంట్లో పడుకో" అన్నాడు

"అయితే, పరిస్థితి తీవ్రంగానే ఉందన్నమాట ఏమిటో, రాఘవరావుగారూ ఈ మనుషుల్లో ఇంత అమానుషత్వం, నిష్కారణమైన ద్వేషం, ఇంత కాఠిన్యం, ఇంత పశుత్వం, ఇంత రక్తదాహం ఎలా ఉంటాయో నాకు ఛస్తే అర్థం కాదు. పైగా వీళ్లలో చాలామంది చదువుకున్న వాళ్లుకూడాను" అన్నాడు శాస్త్రి

రాఘవరావ్ కాస్సేపాగి, "చదువుకున్న వాళ్లయితే ఏం లాభం, శాస్త్రి! మీరు చెప్పే చదువులు మనుషుల్ని గుమాస్తాలుగా, ఆఫీసర్లుగా, లాయర్లుగా, డాక్టర్లుగా, ఇంజనీర్లుగా, శాస్త్రవేత్తలుగా తయారు చేస్తున్నాయి. ఇంతకంటే మనుషుల్ని మనుషులుగా తయారు చేసే చదువుచాలా అవసరం" అన్నాడు.

శాస్త్రి ఏదో అనబోయేలోగా, ప్రెసిడెంట్‌గారి పాలే రొకడు పరుగెత్తు కొచ్చాడు. "చిన్నబాబుగారూ! మనోళ్ళు ఇయ్యాల అర్ధరాత్రికి మున్సబు ఇంటిమీద పడదామని సూత్తన్నారు. మరి ఆళ్లే ఆలోశన్తో ఉండారో మనకి తెలవదు. ఎప్పటికేం జరుగుద్దో తెలవదు. ఏమైనా ఇయ్యాల రాత్రి నాలుగైదు కూనీలు మటుకు ఖాయంగా జరుగుతై. పెద్దయ్యగారు మిమ్మల్ని ఇంటికాడే ఉండమన్నారు, మి రిక్కడ కూసోటం కూడా పెమాదమే, లెగండి" అన్నాడు రాఘవరావుతో.

"సరే, నే వస్తున్నా వెళ్ళ'మని వాణ్ణి పంపేశాడు రాఘవరావు.

శాస్త్రి బేజారెత్తి పోయాడు. "ఏమిటండీ, బాబూ ఇదంతా?"అన్నాడు భయపడుతూ.

రాఘవరావు ఏం మాట్లాడలేదు. కాస్సేపు ఆలోచించి, "శాస్త్రీ! నువ్వొక పనిచెయ్. నువ్వు మళ్ళీ బస్తీ కెళ్ళు. ఇక్కడి పరిస్థితంతా చెప్పి పోలీసుల్ని తీసుకురా" అన్నాడు.

"నేను పోలీసుల్ని తీసుకొచ్చానని తెలిస్తే ఈఊళ్లోవాళ్లింకా నన్ను బ్రతకనిస్తారటండీ?" అన్నాడు శాస్త్రి వణికిపోతూ.

"ఏం ఫర్వాలేదు. నీ ప్రాణానికి నా ప్రాణం అడ్డు వేస్తాను. నువ్వు తప్ప ఇప్పుడీ పని

చెయ్యగలిగినవాళ్ళెవరూ లేరు. కొన్ని ప్రాణాలు కాపాడినవాడి నవుతావు, త్వరగా వెళ్లు" అన్నాడు రాఘవరావు.

శాస్త్రి సైకిలెక్కి బస్తీవేపు వెళ్లిపోయాడు. రాఘవరావు లేచి ఊళ్లోకి బయలుదేరాడు.

* * *

చీకటి వెలుగను పూర్తిగా మింగేసింది. వైస్ ప్రెసిడెంట్ చలపతిరావింట్లో ప్రెసిడెంట్‌గారి పార్టీకీ, మున్సబు తమ్ముడు వెంకటరత్నం ఇంట్లో మున్సబుగారి పార్టీకీ భోజనపు ఏర్పాట్లు జరిగాయి. కోడి పలావులూ, సారాబుడ్లూ సమకూరాయి. తింటూ, తాగుతూ రాత్రికి ఎవర్ని ఎలా చంపడమా అని ఆలోచిస్తున్నారు, ఉభయ పార్టీల వారూ కూడా.

సరిగ్గా ఆ సమయానికి మున్సబుగారింట్లో ఘొల్లున ఆడవాళ్ల ఏడుపులు వినిపించాయి. తమ్ముడి ఇంట్లో సపరివారంగా విందారగిస్తున్న మున్సబులేచి తన ఇంటివేపు పరుగెత్తబోయాడు. మున్సబు తమ్ముడూ, మరికొంతమందీ కలిసి ఆయన్ని ఆపి, "మీ రొద్దు. మీ రిక్కడే ఉండండి, మేం వెళ్లి చూసొస్తా" మని కర్రలూ, బరిసెలూ పుచ్చుకుపరుగెత్తారు.

పురుటికి పుట్టింటి కొచ్చిన మున్సబు గారి పెద్ద కూతురు ఉన్నట్టుండి బిగుసుకు పోయింది. కళ్లు తేలవేసి, పళ్లు బిగబట్టింది. గుప్పిళ్లు బిగుసుకున్నాయి. ఒళ్లు చల్లబడింది. అసలే కాస్త భారీమనిషి. అందులో నిండు నెలలు. ఇంకేముంది? వాతం ముంచుకొచ్చింది. పిల్ల బతకదని ఆడవాళ్ళు శోకాలు ప్రారంభించారు. వెంటనే బస్తీకి తీసుకెళ్లి ఆసుపత్రిలో చేర్చాలి, లేకపోతే ప్రమాదమన్నారు చుట్టుపక్కల ఆడవాళ్లు. ఏం జరిగిందో చూద్దామని వచ్చిన మున్సబు తమ్ముడూ, మిగతా వాళ్ళూ కలిసి, అయిదు నిమిషాల్లో బండీ, ఎడ్లూ సిద్ధం చేశారు. మున్సబు కూతుర్ని బండిలో పడుకోబెట్టారు. మున్సబు భార్య, మరో ఇద్దరు ఆడవాళ్లు కూడా బండిలో ఎక్కారు. "అమ్మాయికి కాస్తజబ్బుచేసింది, బస్తీకి తీసుకెళ్లు తున్నాం. ఏం ఫర్వాలేదు, నువ్వేం భయపడకు" అని అన్నకి కబురు చేసి, మున్సబు తమ్ముడు మరో నలుగుర్ని తన వెంట తీసుకుని బండితోపాటు బయలు దేరాడు.

అడ్డదారులూ, సందులూ గొందులూ- అన్నీ జాగ్రత్తగా దాటి, బండి రోడ్డెక్కేసరికి ప్రెసిడెంట్ పార్టీవాళ్లు దాదాపు ఇరవై మంది రోడ్డు కడ్డంగా నిలబడి ఉన్నారు. మున్సబు తమ్ముడు బండి తొట్లోంచి రోడ్డుమీది కురికాడు. అతను దెబ్బ కాచుకునేలోగా అతని మీద ఇరవై దెబ్బలు పడ్డాయి. కింద పడిపోయాడు. బండి వెంట వచ్చిన వాళ్లలో ఇద్దరు కాలికి బుద్ధి చెప్పారు. మిగతా ఇద్దరూ ఇక లాభం లేదని, కర్రలు పారేసి చేతులెత్తేశారు. వాళ్ల చుట్టూ, బండి చుట్టూ ప్రెసిడెంట్ మనుషులు గోడ కట్టేశారు. బండిలో ఉన్న ఆడవాళ్లు ఘొల్లుమన్నారు.

మున్సబు భార్య బండి దిగింది. బండి వెళ్ళనిమ్మని కాళ్లా వేళ్ళాపడి బతిమాలింది. ఆలస్యమైతే తన బిడ్డ బ్రతకదని ఏడ్చింది; ప్రెసిడెంట్ పార్టీ వాళ్లు చలించలేదు. "నీ మొగుడొచ్చి కాళ్లమీద పడి మాకు లొంగిపోతే బండి కదలనిస్తాం. లేకపోతే నీ కూతురు ఇక్కడ చావాల్సిందే" అన్నారు.

వంతెనమీదనుంచి ఊళ్లోకి బయలుదేరిన రాఘవరావు, కాస్త దూరం నుంచి ఇదంతా గమనించాడు.

తన తండ్రి పార్టీవాళ్లే ఏదో అఘాయిత్యం చేస్తున్నారని తెలుసుకున్నాడు. గబగబా బండి దగ్గరికొచ్చాడు. విషయం తెలిసింది. మున్సబు భార్య రాఘవరావు చేతులు పుచ్చుకుని, "బాబూ! చచ్చి నీ కడుపున పుడతా. నువ్వైనా నా బిడ్డని కాపాడ"మని ఏడ్చింది. రాఘవ రావు కరిగిపోయాడు. చుట్టూ చూశాడు. అన్నీ రాతివిగ్రహాలే గాని, మనిషి ఒక్కడూ కనపడలేదు. లాభం లేదనుకుని ముందుకి సాగిపోయాడు.

బండి దాటి వెళ్లి తన ఇంటి వేపు మలుపు తిరిగిన రాఘవరావు, కొద్ది సేపటికే వెనక్కి పరుగెత్తి వచ్చాడు. బండి దగ్గరున్న వాళ్లు ఏమిటేమిటన్నారు "నాన్నా, మరో నలుగురూ లైబ్రరీ బజార్న పరుగెత్తుతున్నారు. మున్సబు పార్టీ వాళ్లు తరుముతున్నారు. వాళ్లు చాలామంది ఉన్నారు. మనవాళ్లు నలుగురే ఉన్నారు మిగతా వాళ్లేమయ్యారో తెలీదు మనవాళ్ళు గనక వాళ్లకి దొరికితే చచ్చిపోతారు. మీ రిటు చేలకడ్డంబడి, పంచాయతీ ఆఫీసు దగ్గరికెళ్ళి, మనవాళ్ల నింకా తీసుకుని లైబ్రరీ వేపు రండి. నేను మా ఇంటి మీదుగా రామాలయంమీదుగా ఇట్నుంచి, ఇంకెవరైనా ఉంటే తీసుకొస్తాను, పరుగెత్తండి" అన్నాడు రాఘవరావు రొప్పుతూ.

నాయకుడికే ప్రమాదమన్న సంగతి వినేసరికి అక్కడున్న ప్రెసిడెంట్ మనుషులకి మతి పోయింది. మారు మాట్లాడకుండా చేల కడ్డంబడి పరుగెత్తారు.

వాళ్లు వెళ్ళగానే రాఘవరావు మున్సబు భార్య ముందు కొచ్చి, "ఇంక మీ బండి వెళ్ళొచ్చునమ్మా" అన్నాడు.

మున్సబు భార్యకి రాఘవరావు చేసిందేమిటో అర్థమైంది. పూడి పోయిన గొంతుతో- "నూరేళ్లు బ్రతుకు, నాయనా" అని ఆశీర్వదించింది. కర్రలు పారేసి, బందీలై కూర్చున్న మున్సబు మనుషులిద్దరికికూడా రాఘవరావు చేసిందేమిటో అర్థమైంది. దెబ్బలు తిని కిందపడి ఉన్న మున్సబు తమ్ముణ్ణి ఆ మనుషుల సాయంతో బండిలో కెక్కించాడు రాఘవరావు. బండి బస్తీ సేపు సాగిపోయింది.

'హమ్మయ్య!' అనుకుని తృప్తిగా, ఆనందంగా ముందుకు నడిచాడు రాఘవరావు ఇంటివేపు తిరిగే మలుపులో, నిద్ర గన్నేరు చెట్టుచాటునుంచి, హఠాత్తుగా పది మంది

ముందుకు దూకి రాఘవరావుమీద విరుచుకుపడ్డారు.

* * *

రాత్రి పదిన్నరకి, బస్తీ నుంచి పోలీసుల్ని తీసుకొచ్చిన రామశాస్త్రికి రాఘవరావు ఎక్కడా కనపడలేదు. ఒం[illegible]ంగా బరిశెపోట్లతో, రక్తపు మడుగులో రాఘవరావు శవం కనపడింది!

"శాస్త్రీ! మనుషుల్ని మనుషులుగా తయారుచేసే చదువు చాలా అవసరం" అని ఎవరో తన గుండెల్లో దూరి బిగ్గరగా అరుస్తున్నట్లనిపించింది రామశాస్త్రికి. ●

('ఆంధ్రప్రభ సచిత్ర వారపత్రిక దీపావళి ప్రత్యేక సంచిక : 20-11-1971)